

a s německým 379, úhrnem 1682. Žactva čítaly obchodní akademie české a slovenské úhrnem 9216, německé 4931, maďarské 495. Absolventi obchodních akademií domáhají se nyní za splnění určitých podmínek připuštění za řádné posluchače na fakulty právnické.

§ 10. Vnější politika tržební.

I. Tržba — sledujeme zde výklady Philippovichovy — svoji snahou nakupovati tam, kde lze zboží dostatí nejlevněji, a prodávati tam, kde lze prodati nejdraže, má tendenci podporovati rozvoj produkce v krajích s nejpříznivějšími podmínkami výrobními a zatlačovati ji v krajích, kde výroba pracuje za podmínek méně příznivých. Vykonává-li tržba následkem této své tendence vliv na připlývání kapitálu a práce (obyvatelstva) do krajů a výrob s příznivějšími podmínkami hospodářskými uvnitř téhož obvodu státního, tedy se touto »národní dělbou práce« celková hospodářská a finanční, fysická a kulturní výkonost státu netoliko nepoškozuje, nýbrž spíše podporuje tou měrou, jakou tento vývoj přispěl k povznesení výroby vůbec. Státní politika tržební, nemajíc zpravidla zájmu dirigovati tyto výrobní posuny uvnitř státu, může se tudíž při vnitřní tržbě obmeziti pouze na úpravu organizačních forem tržby a jejich vzájemného poměru.

Jinak se má však věc u tržby vnější. Také zde s hlediska mezinárodního (kosmopolitického, světohospodářského) bylo by lze tvrditi, že podobné produkční přesuny přivádějí kapitály a pracovní síly k oněm výrobám, pro které jsou v dotyčném státě výrobní podmínky příznivější nežli v druhých, a že se tedy, bude-li také vnější tržbě ponecháno plně uplatniti svoji světohospodářskou tendenci, na konec vytvoří mezinárodní dělba výrob dle nejpříznivějších podmínek produkčních, na konečný prospěch výroby i spotřebitelstva vůbec. Avšak takoveto výrobní posuny se ve skutečnosti setkávají s obtížemi.

Podmínky pro rozvoj jednotlivých odvětví výrobních nejsou totiž vždy jenom přirozené a tedy člověkem nezměnitelné (podnebí, geologické složení půdy, tvar povrchu zemského), nýbrž jsou podmínky ty namnoze vytvořeny výchovou a kapitálem, rozvojem komunikací a peněžních i úvěrních zařízení i právním řádem státním a lze tedy přičiněním lidským vytvořiti podobné podmínky i v krajích dosud zanedbaných.

Jen zřídka bývají dále veškeré podmínky pro určitou výrobu v jednom státě tak příznivé a v druhém tak naprosto nepříznivé, aby se z ryze ekonomických důvodů od výroby v tomto státě musilo upustiti.

Konečně rozdělení práce a kapitálu mezi jednotlivá výrobní odvětví v každém státě je produktem historického vývoje, jehož každá změna účinkem zahraniční soutěže — zatlačování kapitálu a pracovních sil v jiné obory výrobní — znamená hospodářskou krizi v postižených oborech.

II. Proto bude státní politika zahraniční tržby směřovati nejprve k tomu, aby historicky daná výrobní odvětví ve státě — a s nimi ovšem i jejich dodavatele surovin, polotovarů a pomocných látek i jejich dělnictvo — udržela a kontinuitu hospodářského vývoje co možná zachovala, aby tak hájen byl sociální zájem důležitých vrstev výrobních, na udržení a provozování určitých odvětví svojí hospodářskou existencí závislých. Státní tržební politika bude však též pečovati, aby, pokud tomu dovolují přirozené podmínky výrobní (podnebí, útvar a geologické poměry i úrodnost půdy, vodstvo), pomocí oněch výchovných prostředků zabezpečena byla co možná hospodářská soběstačnost, t. j. ukojování domácí potřeby domácí výrobou uvnitř státu, k jaké nutí alespoň v nejdůležitějších odvětvích výrobních také politické zřetelé, jelikož ekonomická závislost bývá předchůdcem závislosti politické.

Tržební politice zahraniční nejde tudíž o prospěchy tržby pro ni samu jakožto živnostenského prostředkovatele mezi výrobou a spotřebou, nýbrž o účinky vývozu tuzemského a dovozu cizozemského zboží na veškeru výrobu národní, úkolem jejím bude upravití svými opatřeními zahraniční tržbu tak, aby se za daných poměrů dostalo co největší podpory rozvoji domácí výroby.

Ovšem žádné národní hospodářství nad první vývojová stadia vyspělé nemůže se obejít bez vnější tržby: každé musí dovážeti produkty, jež doma vůbec vyráběti nelze (bavlnu, kávu, jižní ovoce, koloniální zboží u nás), a vyvážeti, kde výroba převýšila tuzemskou spotřebu. Vzrůst obyvatelstva i vzrůst a diferencování jeho potřeb i skutečná rozdílnost výrobní schopnosti jednotlivých zemí v rozličných odvětvích produkce donucuje veškerá národní hospodářství k mezinárodní tržbě a ukazuje výhodným jedno zboží vyvážeti a druhé dovážeti. Ve skutečnosti

také obraty mezinárodní tržby stoupají ustavičně vždy větší spotřebou potravin a surovin i diferencováním výroby ve státech průmyslových, ač ovšem (Sombart) podíl zahraniční tržby na celkové dnešní výrobě a tržbě hospodářství národního se zmenšuje.

Záměrná vnější tržební politika musí vědoma si býti cílů, jichž za daných poměrů dosíci chce a může, a poněvadž stejná opatření mohou za rozličných poměrů míti různé účinky, musí tudíž znáti jak historický vývoj domácí výroby a tržby, tak přítomný její stav a potřeby (význam výrobní a obchodní statistiky poznán již za dob merkantilismu, ankety znalců a interesentů před sdělováním nových smluv obchodních). Interesenti uplatňují tu svými organisacemi a zájmovými zastupitelstvy (obchodní komory, zemědělské rady, odborné spolky a svazy) i v zákonodárných sborech svoje odlišné zájmy, hledíce vylíčiti je jakožto shodné nebo alespoň nepřičící se zájmům celku, v toto zápolení hospodářských zájmů a politických stran vstupuje pak diskuse vědecká (význam hospodářsko-politických teorií: Smith, Ricardo, List).

III. Také v zahraniční tržební politice rozeznáváme

soustavu svobodného obchodu (free trade, libre commerce, Freihandel), svobodné soutěže v mezinárodním styku obchodním, a

soustavu nesvobody, a to buď soustavu prohibiční, nebo aspoň ochrannou, protekční, když se totiž v zájmu vzniku nebo povznesení domácí výroby přívoz zboží z ciziny buď vůbec zakazuje nebo alespoň veřejnými dávkami (cly) úmyslně zdražuje.

§ 11. Dějiny tržební politiky vůbec.

I. Již u kulturních národů starověkých shledáváme počátky obchodní politiky. V Egyptě, Syrii, Babylonii, Persii pečovali králové a republiky o zakládání obchodních cest, o zřizování faktorí, přístavů a osad v cizině, o zajištění přívozu obilí (Foiničané, Athény, Řím), o zákazy jeho vývozu, o dostatečné loďstvo atd., o osazování obchodně a průmyslově činných cizinců v zemi atd. S obchodem nebo i před ním šly válečné výboje za cíli mocenskými i hospodářskými pro koloniaci, zajištění přívozu potravin, získání nalezišť drahokovů, finanční tributy, odvádění otroků pro zemědělské a průmyslové práce